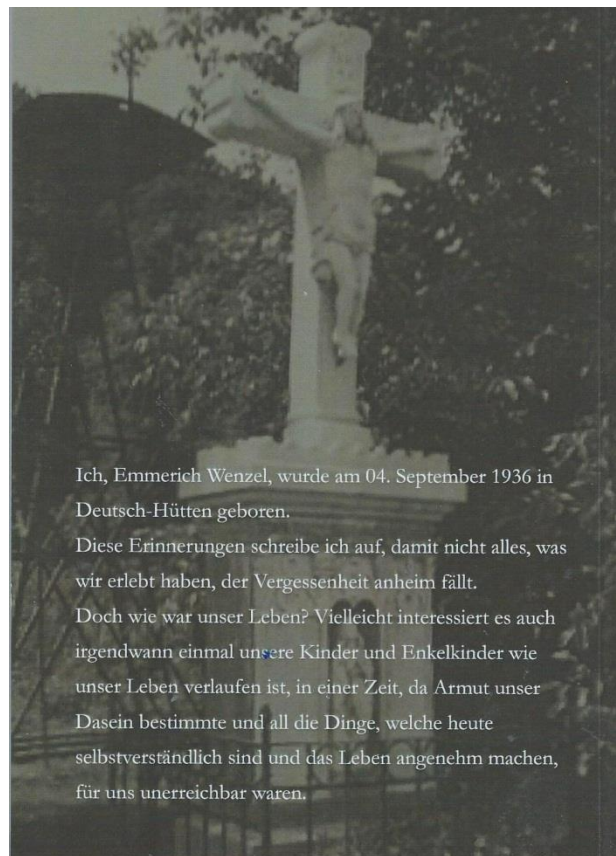
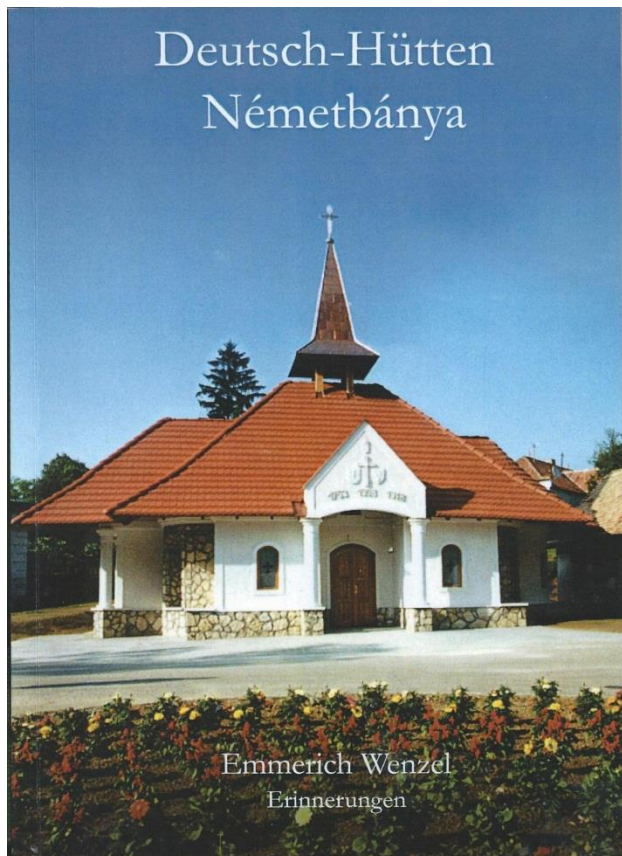

**Javaslat az
„Emmerich Wenzel: Erinnerungen Deutsch-Hütten Németbánya c.könyv”
települési értéktárba történő felvételéhez**

Készítette: Kiss Albertné..... (név)

..... (aláírás)

Németbánya, 2016.okt. 1. (település, dátum)

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. **A javaslatot benyújtó (személy) neve:** Kiss Albertné
2. **A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:**
Név: Kiss Albertné
Levelezési cím: Németbánya, Kossuth Lajos utca 39.
Telefonszám:89/350-019
E-mail cím: kberci39@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. **A nemzeti érték megnevezése:** Emmerich Wenzel: Erinnerungen Deutsch.Hütten
Németbánya című könyv (Emlékek Németbánya)
2. **A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása**
 agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások **kulturális örökség** sport
 természeti környezet turizmus és vendéglátás
3. **A nemzeti érték fellelhetőségének helye:** Németbánya
4. **Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik**
 települési tájegységi megyei külhoni magyarság

5. **A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása.**

Németbánya 2003-ban ünnepelte fennállásának 250 éves évfordulóját. Ebből az alkalomból bízta meg a Német Kisebbségi Önkormányzat Dr Hudi József történészt a monográfia megírásával. A dr. Hudi József szerkesztette kiadvány az első összefoglaló jellegű feldolgozás a község történetéről, amely a történelmi koroktól napjainkig mutatja be a község történetét, fejlődését, néprajzát.

E monográfia megjelenésével egyidejűleg egy Németbányáról 1948. január 6.-án Németországba kitelepített honfitársunk, az akkor 12 éves kisfiú, ma 80 éves Emmerich Wenzel azaz Wenzel Imre is megírta emlékeit. A 88 oldalas német nyelvű könyvecske egy kamasz fiú visszaemlékezése a szülőfalura, annak ünnep-és hétköznapijaira.

Az előszóban az elvesztett hazáról ír szép gondolatokat:(Németből fordította Kiss Albertné)
„Én, Wenzel Imre Németbányán születtem 1936.szeptember 4.-én. Emlékeimet leírom, hogy ne menjen feledésbe mindaz, amit átéltünk. Milyen is volt a mi életünk? Talán egyszer érdekelni fogja gyermekeinket, unokáinkat milyen volt életünk abban az időben, mikor létünket a szegénység határozta meg, és minden dolog, ami ma már magától értetődő és az életet kellemessé teszi, számunkra elérhetetlen volt.

Mi elégedettek voltunk, ha este tele hassal ágyba mentünk, vagy volt egy pár cipőnk, amely megvédett a hidegtől. Nyáron mezítláb vagy klumpában futkoztunk, de boldogok voltunk. Mai jóléti gondolkodásunkkal kritikusabban kellene nézni, mire is van szüksége egy embernek tulajdonképpen? Bennünket elűztek gyermekkorunk színhelyéről, és azóta is

nyugtalanít a vágyakozás Hazánk iránt. Egyre idősebbek vagyunk és egyre közeleg az az idő, amikor korunk és egészségünk miatt nem tudunk már hazamenni, így tovább viaskodunk emlékeinkkel. Valahogy két lélek lakozik bennünk. Itt Németországban új hazára leltünk, jól és elégedetten élünk családjainkkal. De Németbánya, ez a kicsi falu is a mi hazánk, melyet elvesztettünk, de sohasem feledjük, és most ebben a korban próbálunk visszatálatni. Ott vannak gyökereink, ott töltöttük gyermekkorunkat, azt az időt, amely egész életünket meghatározta. Mindent úgy írtam le, ahogy emlékeimben élt. Nem biztos, hogy minden úgy esett, mert ezt az időt gyermekszemmel láttuk, de az apróbb pontatlanságok megbocsájthatók. Az emlékek megmásíthatatlanok.”Wenzel Imre könyvét a kitelepített családok névsorával indítja, amely egyébként a kitelepítés 50 évfordulójára emelt emlékkápolna belső falán is olvasható egy réztáblán. Majd Josef Koller, egy németbányai kitelepített verse következik Die letzte Fahrt (Az utolsó út) címmel, és a kitelepítés embertelen borzalmairól szól. Ezután meséli el a gyermekkorában megélt eseményeket, a szokásokat, például a kenyérsütést, disznóölést, a születést, az első áldozást a jeles napok eseményeit, a karácsonyt, búcsút az újévi köszöntést. Ír a betegségekről és a gyógyításról, a sorozásról, a disznó és marhapásztorokról. Gyermekjátékok mondókák ujj-játékok sokaságát is olvashatjuk eredeti „Mundart”-ban, azaz tájnyelven. A könyvecske utolsó fejezete a Wenzel családfa, a Sváb Himnusz valamint a régi és mai Németbányáról a gyermekkorból megőrzött 90 fotó.

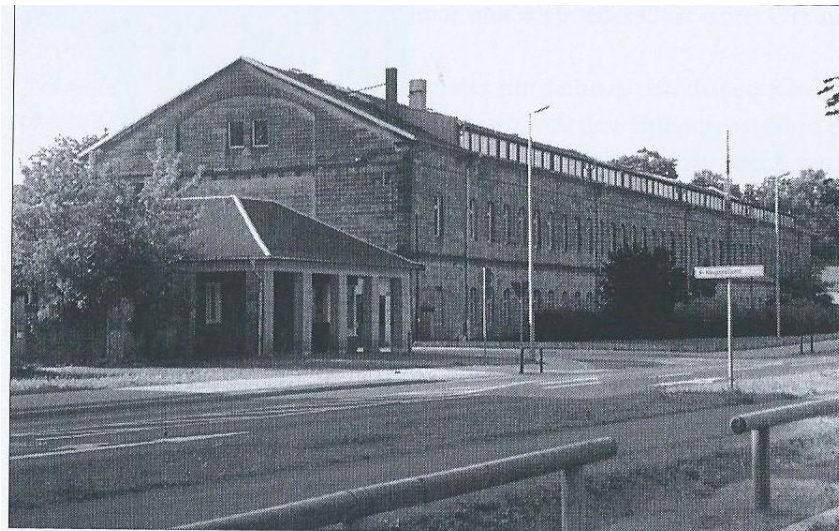
6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett.

Wenzel Imre visszaemlékezése a gyermekkorra, a hétköznapiakra és az akkori életre a leghitelesebb dokumentum, és pótolhatatlan írás Németbánya néprajzához.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: www.nemetbanya.hu

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

A kitelepítettek pirnai lágere 1948.

1948 - Das Lager für Vertriebene in Pirna auf der Rottwerndorfer Straße

A Wenzel család négy gyermekével röviddel a kitelepítés előtt.

A Wenzel gyermekek: Miska, Jóska, Ani és Imre már Németországban

A Wenzel gyermekek felnőttként: Michael, Josef, Anni és Emmerich

Familie Straub - die Eltern mit den beiden Söhnen, den Schwiegertöchtern und Enkeln

A Straub család (Nagyszülők)

Sebastian Straub - Agnes Straub - Franz Straub - Katalin Gaschler
Anna Korn - Maria Straub - Anna Straub - Thekla Straub - Elisabeth Meyer
Maria Fux

Maria und Georg Happ mit Tochter Magdolna (Lene)
Maria und Janos Balint mit Sohn Josef und Terez Fox

A németbányaióvoda 1940-42

Maria Wenzel mit Josef und Emmerich - Karö Pile - Resi Vencel mit Johanni 5 Kinder der Vencel's (Lenz) - Anna Wenzel - Hans Peidl

Maria Wenzel mit ihren Kindern Josef, Anni, Michael und Emmerich
Frau Pile mit ihren Kindern Anni und Karl, Anna Peidl mit Ihrem Sohn Hans

Deutsch-Hütter beim feiern im Gasthof (ca. 1932 - 1934)

A Straub kocsma udvarán

Hans Kancler - Michael Straub - Franz Straub - Franz Wenzel

A Drexler kocsma udvarán

Das Leben früher

Im Deutsch- und Sachunterricht unterhielten wir uns über das Leben in früherer Zeit. Wir fragten unsere Eltern und Großeltern und brachten viele alte Gegenstände, Dokumente und Münzen mit in die Schule. Die meisten Dinge stammten aus der Zeit der DDR. Wir lasen Texte über das Leben unserer Urgroßeltern und spielten Schule wie zu ihrer Zeit. Das war ganz schön streng!

Foto: GS Bruno Gleißberg

Am 05.03.2010 luden wir uns dann Großeltern ein, denen wir viele Fragen stellen wollten. Zwei Omas und ein Opa nahmen unsere Einladung an. Sie kamen in die Schule und beantworteten unsere Fragen. Da die Omis im gleichen Alter waren, berichteten sie ähnlich von ihrer Kindheit. Der Opa, Herr Wenzel, erzählte von einem anderen Leben auf dem Lande und von der Vertreibung aus seiner Heimat Ungarn nach dem Krieg. Wir erfuhren, dass er sogar ein Buch darüber geschrieben hatte, damit nichts vergessen wird. Am Ende der Stunde merkten wir, dass die Zeit viel zu kurz war und dass wir immer mehr wissen wollten. Vielleicht bekommen wir noch viele Antworten von unseren Großeltern und Urgroßeltern, damit wir die schönen, aber auch die schweren Seiten ihres Lebens nicht vergessen.

Die Klasse 3b bedankt sich bei den Großeltern für die Stunde.

Florian 3b, S. Steller

AG Journalistik

Grundschule „Bruno Gleißberg“

A 80 éves Emmerich Wenzel, azaz Wenzel Imre unokája iskolájában mesél 2010-ben a gyerekeknek az elüzetésről és gyermekkoráról Németbányán

Baden-Württemberg

JOHANNES-KÜNZIG-INSTITUT

LEITER: PROF. DR. WERNER MEZGER

Johannes-Künzig-Institut · Goethestraße 63 · 79100 Freiburg

Herrn
Emmerich Wenzel
Werner-Seelenbinder-Str. 22

Datum 14.07.2006
Name Helga Löw
Durchwahl 0761/70443-14

01809 Heidenau

 Ihre Veröffentlichung **Németbánya – Deutsch-Hütten**

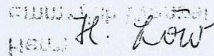
Heide...
Erl...
Sehr geehrter Herr Wenzel,

das Johannes-Künzig-Institut dokumentiert und analysiert die historische und gegenwärtige Popular- und Alltagskultur der Deutschen in und aus Ost-, Ostmittel- und Südosteuropa.

Für die Erforschung der Alltagskultur im ausgehenden 19. und 20. Jahrhundert stellen Heimatbücher und die darin verarbeiteten Erinnerungen von Angehörigen der Erlebnisgeneration eine wichtige und interessante Quelle dar.

Weil die oben aufgeführte Veröffentlichung für die Arbeit des JKI von großem Interesse ist, wäre ich Ihnen sehr verbunden, wenn Sie unserer Institutsbibliothek ein Exemplar zur Verfügung stellen könnten.

Mit freundlichen Grüßen

Helga Löw

Goethestraße 63 · 79100 Freiburg · Telefon 0761/70443-0 · Telefax 0761/70443-16
sekretariat-jki@jki.bwl.de · www.jki.uni-freiburg.de

A Baden Württembergi Johannes Künzig Institut is érdeklődik Wenzel Imre könyvecskéje, mint fontos és érdekes forrásértékű munka iránt.

Neue Zeitung

UNGARNDÉUTSCHES WOCHENBLATT

48. Jahrgang, Nr. 47

Preis: 75 Ft

Budapest, 19. November 2004

Deutsch-Hütten

Es ist immer wieder zu bemerken, daß die Geschichte ungarndeutscher Dörfer von Angehörigen der vertriebenen Generation in Form von Erinnerungen aufgearbeitet wird, die wertvolle historische und kulturelle Beiträge zu Monographien darstellen. Im Jahre 2003 erschien aus der Feder von József Hudi das Werk „Geschichte von Deutschen“ (Németbánya története) und das nun besprochene Werk* von Emmerich Wenzel setzt sich ebenfalls mit Deutsch-Hütten auseinander, „damit nicht alles, was wir erlebt haben, der Vergessenheit anheim fällt“ – wie der Autor formuliert.

Die Erinnerungen führen Emmerich Wenzel zurück in seine Kindheit in Deutschhütten, er berichtet über den Alltag des Dorfes vor 50 Jahren, über die Einrichtung der damaligen Häuser, über die wichtigen Ereignisse (Brot backen, Schlachten/„Astechen“) des Dorflebens, über die Festtage und die mit diesen verbundenen Sprüche und Spiele.

Die Gemeinde Deutsch-Hütten erhielt ihren Namen von der zwischen 1757 und 1781 im Dorf arbeitenden Glashütte, in der Trinkgläser, Fenstergläser, Flaschen usw. produziert wurden. Mit den Glashütten wurde nach den Türkenkriegen eigentlich die wirtschaftliche Nutzung des Bakonyer Waldes erzielt, dementsprechend befanden sich acht Glashütten in der Region und zwar in Waschludt/Városlőd, Deutschhütten/Németbánya und Böhmischhütten/Csehbánya. Über die Arbeit in den Glashütten findet der Leser auch eine Skizze bzw. es wird auch über die Hüttenmeister berichtet.

Das Buch von Emmerich Wenzel wird durch eine Fotosammlung aus Familienalben ergänzt, die sowohl die Vergangenheit heraufbeschwört als auch das heutige Dorfbild zeigt.

K. B. Sz.

Emmerich Wenzel
Deutsch-Hütten/Németbánya
Heidenau, 2003, S. 88

A magyarországi Németek Hetilapja, a Neue Zeitung 2004-ben ír a magánkiadásban megjelent forrásértékű értékes mini-monográfiáról.

Wenzel Imre: NÉMETBÁNYA 2003.

Fordította Kiss Albertné 2016.

1.oldal

Köszönetet mondok feleségemnek, Hannelore Wenzelnek a könyv szerkesztésében végzett munkájáért.

Köszönet Michael Kadner úrnak a borító tervezéséért és a nyomtatásért.

3.oldal Előszó

„Én, Wenzel Imre Németbányán születtem 1936.szeptember 4.-én. Emlékeimet leírom, hogy ne menjen feledésbe mindaz, amit átéltünk. Milyen is volt a mi életünk? Talán egyszer érdekelni fogja gyermekeinket, unokáinkat milyen volt életünk abban az időben, mikor létünket a szegénység határozta meg, és minden dolog, ami ma már magától értetődő és az életet kellemessé teszi, számunkra elérhetetlen volt.

Mi elégedettek voltunk, ha este tele hassal ágyba mentünk, vagy volt egy pár cipőnk, amely megvédett a hidegtől. Nyáron mezítláb vagy klumpában futkároztunk, de boldogok voltunk. Mai jóléti gondolkodásunkkal kritikusabban kellene nézni, mire is van szüksége egy embernek tulajdonképpen? Bennünket elűztek gyermekkorunk színhelyéről, és azóta is nyugtalanít a vágyakozás Hazánk iránt. Egyre idősebbek vagyunk, és egyre közeleg az az idő, amikor korunk és egészségünk miatt nem tudunk már hazamenni, így tovább viaskodunk emlékeinkkel. Valahogy két lélek lakozik bennünk. Itt Németországban új hazára leltünk, jól és elégedetten élünk családjainkkal. De Németbánya, ez a kicsi falu is a mi hazánk, melyet elvesztettünk, de sohasem feledjük, és most ebben a korban próbálunk visszatalálni. Ott vannak gyökereink, ott töltöttük gyermekkorunkat, azt az időt, amely egész életünket meghatározta. Mindent úgy írtam le, ahogy emlékeimben élt. Nem biztos, hogy minden úgy esett, mert ezt az időt gyermekszemmel láttuk, de az apróbb pontatlanságok megbocsájthatók. Az emlékek megmásíthatatlanok.”

6-7-8-9.- oldal Németbánya- Deutschhütten

A kis falu, Németbánya Magyarországon van, Veszprém megyében. A neve is mutatja, hogy a faluban németek laknak. Az elsők közülük Bajorországból vándoroltak be 1750 körül. A betelepülők fő tevékenysége a mezőgazdaság volt. Közöttük voltak üvegművesek, így alapítottak egy üveghutát, melynek nyomai a mai napig megtalálhatók, ha a harangtorony közelében kapirgál az ember. Ezzel aztán megmagyaráztam a falu nevének második részét. Német bevándorlók és üveghuta: Deutschhütten, illetve Németbánya magyar fordításban.

A bevándorlástól kezdve békeességben éltek az emberek egymással. Az élet kemény és nehéz volt, jólétről nem lehetett beszélni, de elég volt a mindennapi kenyérre, és senki nem éhezett.

Emlékeim az elmúlt évszázad negyvenes éveire nyúlnak vissza, mert 1936. szeptember 4.-én születtem, ebben az emlékezetem szerint álmos kis faluban. Gyermekkorom úgy telt, mint minden gyermeknek általában a faluban. Az iskola, a kötelességek és a határtalan szabadság

közepette nőttünk fel. De a második világháború kezdetével a megszokott életünk alapjaiban változott meg. A legtöbb férfi a háborúba ment, az asszonyok egyedül maradtak itthon a gyerekekkel. Ettől kezdve az asszonyoknak kellett ellátni az állatokat a nagyobb gyerekekkel, a földeken dolgozni és minden egyéb munkát elvégezni. Nehéz és fáradságos idő volt ez....

Ahogy a háború a végéhez közeledett, a legtöbb ember félelmében a Magyarországra benyomuló oroszok elől Ausztriába menekült. A kevés mozgatható vagyonkát vitték magukkal. De sok elveszett belőle. A falunkbeli emberek az alsó-ausztriai Gars am Kampba menekültek. Egy kolostorban találtunk menedéket. Az oroszok bevonulása után mindannyian visszatértünk Németbányára. Az élet még nehezebb lett. Sok férfi fogságba esett. Kemény, fáradságos munkával próbálták a kifosztott emberek életüket újrakezdeni. De még ennél is rosszabb következett.

1948-ban döntötték el a kitelepítést, amely nem kímélt egyetlen családot sem. Az embereket elszakították egymástól, elvesztették a hazájukat. Senki nem tudta, hova deportálják őket és hogy hazájukat, vagy az ott maradt hozzátartozókat viszontlátják-e még valaha? A szerencsétlenség váratlanul és elképzelhetetlenül keményen érintette az embereket. Elszakították őket a gyökereiktől és elveszítették az életkedvüket. Aki ilyet nem élt át, nem értheti meg, mit jelentett ez az érintetteknek.

Ismét csak a legszükségesebbeket vihették magukkal. Férfiakat, nőket, gyerekeket küldtek egy hosszú útra, melynek végcélját senki sem ismerte. A vagonokban napokig voltak úton az emberek, és egyre távolabb az otthontól. Máig van bennem egy rossz idegenérzet tehervagonok láttán. Ez a tragédia szétszórta ennek a kedves kis falunak a lakóit a föld minden részébe. Ma már tudható, hogy az érintettek közül sokan Németországban, Ausztriában, Kanadában és az USA-ban élnek.

Sok fáradsággal és kitartó munkával sikerült a kényszerkitelepítettek nyomaira bukkanni. Ebben nagy része volt Maria Todte asszonynak és férjének, akik maguk is érintettek voltak. Költségeket és erejüket nem kímélve, eget földet megmozgatva tették lehetővé, hogy oly sok év után még egyszer összejöhessenek az emberek. Egy találkozót hoztak létre minden elűzött, és Németbányán élő hozzátartozó számára. Még a szomszédos falvakban élőket is meghívták, akiknek hasonló volt a sorsuk. Az elképzelés sikerült, és a találkozót 1996-ban megrendezték. Az események 48 évre nyúlnak vissza. Sajnos, sok idősebb ember ezt a napot már nem élhette meg, vagy nem vállalkozhattak a hosszú útra. De azok, akik akkoriban gyermekként el kellett menjenek, majdnem mind eljöttek. Öröm volt olyan sok év után egymást viszontlátni, régi emlékeket kicserélni, a családokat megismerni és az eseményekre gondolni. Nem a gyűlöletet növelni, hanem a dolgokat úgy elfogadni, ahogy van. Jelet akartunk hagyni és emlékezni, hogy soha ilyen ne történhessen meg, és hogy a gyermekeinknek már sose kelljen ilyet átélnie. Némelyeknek sikerült gyermekkori kapcsolataikat helyreállítani, házat építettek maguknak Németbányán hogy állandó kapcsolatban lehessenek. Mások alkalmi látogatásokra hagyatkoztak. Néhányan t mindent elfojtottak magukban és nem akarnak emlékezni, és voltak, akik akkoriban kicsik voltak és

mindent csak a szülők és testvérek elbeszéléseiből ismernek. Úgy gondolom, mindenkinek meg kell a saját útját találni ahhoz, hogy a történeteket meg lehessen érteni, feldolgozni és hogy tovább lehessen vele élni.

Azoknak, akik 1996-ban ismét találkozhattak egymással, csodálatos élményben volt részük. Hogy valami maradandót alkossunk a szép napok és az elűzetés emlékére, Mária Todte javaslatára közösen úgy döntöttünk, hogy a falunknak építünk egy templomot. Mindenki adakozott. Mindenki annyit, amennyit akart vagy tudott. Így lesz egy hely ahol minden egykori lakos és vendég jól érezheti magát.

1998-ban mindenki vissza akart jönni, hogy részt vehessen a kis templom avatásán. Maria Todte és férje magukra vállalták a szervezés nem könnyű feladatát. Fáradásaiknak, kitartásuknak, a sok segítőnek és adakozónak köszönhetően a kis templom két éven belül megépült. Ahogy tervezve volt, 1998-ban a Veszprémi érsek felavatta. Ez az 50. évfordulója volt annak az eseménynek, amely sok embernek az életét megváltoztatta. Legyen az negatív vagy később tekintve pozitív értelemben.

Ez alkalommal is nagy ünnep volt, sok vendéggel, amely három napig tartott, ahogy az Magyarországon gyakorta lenni szokott. A magyarországi németnyelvű TV az Unser Bildschirm is eljött, hogy tudósítson Németbányáról és lakóiról. Így szerzett tudomást az egész ország a kis alvó falucskáról. Ezen a napon olyan hangosan szólt mindkét harang, hogy messze is lehetett hallani. A lélekharang behunyt szemével, amely csak akkor szól, ha egy lakost az utolsó útjára kísérnek, és a „nyitott szemű” harang, amely a hétköznapokat kíséri, és amely délben és este szól.

Ma családommal a Drezda melletti Heidenauban élek. Hát így éltem meg a dolgokat, és most leírom az életünket, hogy gyerekeim és unokáim is megtudják, milyen volt az.

(Ez a cikk a Magyarországi Németek Kalendáriumában (Deutscher Kalender) jelent meg 2002-ben.)

15. oldal

Gondolatok Németbányáról és a hazámról általában

Mit jelent számunkra a haza?

A nagy költő Tschingis Aitmatow egyszer így fejezte ki: „A hazát nem vihetjük magunkkal, csak a vágyakozásunkat. Ha a hazát magunkkal hurcolhatnánk, már nem volna érték.”

Ki ne ismerné a honvágy érzését? Mindegy hogy az ember hol van, és mióta van távol az otthonától, egy hónap, egy év, öt év, tíz vagy ötven év, az érzés megmarad. Elszomorít, de szép is, mert mindig van egy hely, amire az ember visszagondol és az fogva tart. Ezen a helyen vannak a gyökereink. Mi lenne velünk gyökerek nélkül? Még ötven év, több mint egy fél évszázad múlva is szükségünk van rá, hogy élhessünk és boldogok legyünk. Ezen a helyen

születtünk, ott állt a bölcsőnk, amelyben először sírtunk fel. Ott tettük az első lépéseket és ott töltöttük a gyermekkorunkat. A legtöbb embernek ez élete legmeghatározóbb és legszebb időszaka. Így van ez az emlékekben. Ritkán emlékezünk a rossz dolgokra. Az idő mesterien ért a kontúrokat összemosni vagy kiélezni. És ez így jó, különben ezt a helyet, a hazánkat nem tudtuk volna feltétel nélkül szeretni.

Ma 66 éves vagyok, de gondolataim állandóan a mi csendes kis falunk körül forognak, amely távol van minden felfordulástól. Mintha egy mágnes vonzana engem mindig vissza és vissza. Ez valószínűleg addig így is marad, amíg abban a helyzetben nem leszek, hogy már nem tudok odautazni. De addig senki és semmi nem tud engem visszatartani. Néhány nap elég ott lenni, hogy a lelkem megnyugodjon, hónapokra feltankolni, amíg a vágyakozás ismét úgy el nem hatalmasodik rajtam, hogy oda kell mennem.

A németbányai emberek számomra sokat jelentenek, mert ők életem részei. Jó náluk lenni, velük beszélgetni, mert ők megértnek engem. Feleségem is megért engem és arra ösztönöz, hogy emlékeimet, amelyek máig foglalkoztatnak, megírjam. Ebben segít nekem ő.

Ha az én generációm már nem lesz, senki nem fogja már tudni, milyen volt az élet akkoriban. Egy csomó információ feledésbe merült szüleink halálával. Alig él már valaki, akit kérdezni lehetne, ezért lehetséges, hogy gyermekkori emlékeink nem pontosan úgy történtek. Túl kicsik voltunk ahhoz, hogy mindent megérthessünk. Mindazonáltal nekem jól esik mindent feljegyezni, a hazámra gondolni, mert itt duruzsol a fejemben és nem hagy nyugodni. Azt gondolom, minden ember így van vele, aki valami miatt elveszítette a hazáját. A honvágy akkor is megmarad, ha a mai mértékkel mért élet akkoriban nagyon egyszerű, majdnem szegényes volt. De a hazánk volt és az is marad, míg élünk.

17. oldal

Szokások és hagyományok Németbányán

Hogyan éltek és laktak az emberek?

A családok-öreges és fiatalok együtt éltek egy házban Németbányán. A szegények is, akikhez családunk is tartozott. Gyakran több generáció,- dédszülők nagyszülők, szülők és gyerekek-éltek egy fedél alatt. Nagyon voltak a családok, a házak meg kicsik.1945 előtt a legtöbb parasztház szalmatető volt. Ha új tetőre volt szükség, ez nagyon mocskos munka volt, mert a házaknak nem volt kéménye. A füst a szalmán keresztül ment ki a szabadba, ezért a szalma mindig fekete volt a koromtól. Ezzel az építési móddal megspórolták a füstölőkamrát. A húst egyszerűen felakasztották a tető alá. Az új tetőhöz való szalmát a cséphadaróval óvatosan kellett összehajtani, hogy a szálak ne törjenek össze, különben nem szigetelt jól. Aztán kékbe kötötték a szalmát és a tetőhöz erősítették. A munkában az egész család részt vett, de segítettek szomszédok, barátok is egymásnak. Ezt a munkát mindig meg kellett ismételni, ha a szalmatető szigetelése már nem a megfelelő volt.

És most a házakról.....

A szabályok szerint a házak a nyeregtetővel néztek az utca felé és úgy épültek, hogy az udvarról lehessen belépni. Gyakran építettek egy folyosót "Green" ami fedett, de mégis nyitott veranda volt, ahol rossz időben üldögelni lehetett, vagy elvégezni a házi munkát, vagy télire gombát, szedret, hársat, paprikát, fokhagymát, hagymát, babot és hasonlókat szárítani. Forró nyári napokon védett a naptól, télen meg a hótól és a hidegtől. Langyos esténken is üldögeltek ott, hogy a mezei, erdei vagy a ház állatokkal végzett munkát kipihenjék egy fröccs (fele bor-fele víz) mellett, vagy csak hogy egymással csevegjenek. A folyosóról az ajtón át lehetett belépni a konyhába. "Kuchel" Az ajtó gyakran középen osztott volt. A felső részét külön lehetett nyitni úgy, hogy az alsó csukva maradt, hogy az aprójóság- a tyúkok, kacsák kutya, macska- ne tudjon bemenni a házba.

Itt a konyhában zajlott a tulajdonképpeni élet: főzés, mosás, evés, gyermeknevelés iskolai munka, alvás és a szomszédal való diskurálás. És így tovább....

Folyóvíz nem volt. A kútból kellett meríteni. Akinek nem volt kútja, a szomszédból hozta vödörrel haza. Minden konyhában állt a tűzhely mellett egy pad, legalább két vödör friss vízzel. El lehet képzelni nagy családok vízszükségletét a házban, istállóban, mosáshoz vagy a kertben, a háziasszonyoknak ez igazi nagy munka volt. Villany sem volt. Fényt a petróleumlámpa adott, különben a tyúkokkal mentek aludni és a kakasszóra ébredtek. A meleget a tűzhely adta. Főzésre, sütésre, fűtésre használták, kizárólag fával fűtötték. A fát a falut körülvevő erdőből hozták haza.

A család központi helye a konyha volt. Minden konyhához tartozott egy spejz is az élelmiszer tárolására.

A ház tulajdonképpeni lakótere egy vagy két kis szobából állt. Csak alvásra vagy különleges alkalmakra szolgált: Ünnepnapokon, esküvőkor, születéskor, keresztelekéskor és hasonló alkalmakon használták. A család kevés vagyonkáját is ott őrizték. A bútorzat egyszerű: asztal, szék, szekrény komód, láda, bölcső és ágyak. Nagy családok éltek együtt, gyakran ketten, hárman is aludtak együtt egy ágyban. Akkoriban nem volt matrac, szalmazsákokon feküdtek, amelyeket évente többször friss szalmával tömtek meg. A dunyhákat az asszonyok maguk varrták, és liba vagy kacsatollal töltötték meg. Jól megtömték, mert a Bakony vidékén a tél nagyon kemény. Az ágyak előtt futók vagy birkaszőr volt a földön. A falakat mésszel festették fehérre. Mi ezt fehérítésnek, "weisseln" mondtuk. A falakat szentképekkel díszítették a családok. A padló agyagos volt. Agyagot, pelyvát és vizet keverték össze, ezzel a masszával kenték fel a padlót. Megszáradt és készen volt a szegény ember szőnyege. A lakórész mögött voltak az istálló, a takarmányos konyha vagy „Pansch kuchel” és a pajta, vagy „Scheier”

A házzal szemben kisebb épületek álltak. Gyakran egy konyha vagy kis szoba az öregsülőknek vagy nagyszülőknek, és fészer a szerszámoknak. A házak előtt az utcafronton virágos és zöldéses kertek voltak, vagy pár tő szőlő. A leghátsó udvar részen álltak a

disznóölak „*Meschteigs*”, a trágyadomb és a szarházikó (*Scheisshäusel*) azaz egy faházikó egy gödör felett, amely WC-ként szolgált. Ma csak „*Donnerbalken*”-nek neveznék. (mennydörgés háza) Az udvar zöldséges és gyümölcsös kerttel, házi földekkel legelővel végződik. Végül az erdő, amely akkor is és most is körülveszi a falut.

24. oldal

Kenyérsütés

Majdnem mindent, ami a mindennapi élethez szükséges volt, saját maguk állították elő a falu lakói. Csak sót, cukrot, fűszereket, rizst vásároltak. A tűzhely alatt volt a kemence, melyet fával fűtöttek. Ha a kívánt hőmérsékletet elérték, kihúzták a parazsat. Az asszonyok fonták meg a sütőformákat kukoricacsuhéból, amit mi „*Simpel*”-nek, zompornak hívtunk. Kerek volt, így hát kerek kenyereket sütöttek. A kovászt lisztből élesztőből és vízből készítették, ennek egy napig kelni kellett. A következő nap liszt, víz és só hozzáadásával jól meg lett dagasztva. Mielőtt a tészta a zompomba került, egy törőlkendőt raktak bele „*Simpelfetzen*”, beszórták liszttel, hogy a tészta ne ragadjon bele. Aztán kelni hagyták. Mikor a tészta felvette a zompor formáját, betolták a sütőbe. A frissensült és csodálatosan illatozó kenyeret mi gyerekek kóstolhattuk meg először. Ez volt aztán az öröm! Ősszel a kenyérsütés után gyümölcsöket, szilvát, almát, körtedarabokat szárítottak a kemencében. Ebből lehetett gyümölcslevest vagy más ételeket főzni. Minden családnál sok gyümölcsfa volt, főleg szilva „*Zwetschpen*”. Szilvalekvár, szilvakeszőce „*Pflaumenmus*” vagy az almás süti „*äpfelbitter*” végigkísérte az egész évet.

25. oldal

Disznóölés „*Astechen*”

A disznóölés mindig valami különleges dolog volt. A szülőknek sok munka, a gyerekeknek ünnep volt. Jól teleehette magát az ember mindennel, amit csak kívánt. Este hurkalevest ettek, ez az a fűszeres lé volt, amiben a hurkákat kifőzték. Némelyik kidurrant, vagy kiszúrták és ez tette a levest olyan finommá. Hozzá isteni „*kristlich*” finom ropogós sült krumplit „*Krumpern*” adtak. Aztán volt kolbász, sonka, sült hús, prэшús, „*Schwartenmagen*” ez hasonló volt a mi disznófősjajtunkhoz.

A sonkát, szalonnát oldalast megfüstölték, hogy tartósítsák. A hús tartósításának másik formája volt a pácolás „*ksölchen*”. Ha egy háznál disznóölés volt, a gyerekek nyársat-nyújtogatni, „*Spiessrecken*” mentek. Egy kihegyezett hosszú bottal addig piszkálták a szomszéd ablakát, míg az megenyhült és egy darab húst vagy kolbászt nem szúrt a nyársra. Néhányan megviccelték a gyerekeket, mert egy disznófarkat húztak a bot végére.

26. oldal

Születés

Ha a családban utód és szülés volt várható, hozták a falu bábáját. A szülés majdnem mindig otthon történt. Csak vészhelyzetben hívtak orvost. A gyermekágyas asszony egy pár napig ágyban maradt. A családot ezekben a napokban a keresztnya „*Gool-Gevatterin* „ és a keresztapa „*Geet-Gevatter*” felügyelte és látta el. Volt egy nagy fazék, amelyben levest vittek nekik. A fazekat komafazéknak hívják. „*Gevatterinhevel*”- *Patentopf*” Néhány nap múlva az anyának ismét dolgoznia kellett úgy a házban, mint a földeken. Olyan hosszú pihenés, mint amilyen ma van a szülés után, akkor nem volt.

A gyerekeket Bakonyjácón keresztelték meg. Ott jegyezték be őket a születési anyakönyvbe. Szokás volt, hogy a gyerekek szüleit és nagyszüleit és más felnőtteket is magázták. Falvakban még ma is hallani ezeket a megszólításokat.

A családhoz a következők tartoztak:

der „*Foder*” az apa

die „*Muider*” az anya

die „*Ahel*” a nagymama

der „*Ehel*” a nagypapa

der „*Batschi*” a nagybácsi

die „*Neni*” a nagynéni

Elsőáldozás

Az elsőáldozás gyermekkorunk fontos eseménye volt. Az elsőáldozás előtt gyónni kellett. Gyermekként keveset tudtunk a bűnökről, és a szülőknek sem volt idejük a gyerekekkel a problémájukat megbeszélni. Így hát belenéztünk a „Jézuskafüzetbe”, „*Jesuschkaheftchen*” és megtanultuk a bűnöket kívülről, vagy leírtuk őket, hogy mindent jól csináljunk. Emlékszem, én is így tettem. Amikor megmutattam a bakonyjácói papnak, Fonyódi Vilmosnak a bűneimet, olyan soká vert a botjával hogy a nevét életem végéig nem felejttem el. Gyanútlanul olyan bűnöket írtam fel, amelyeket egy gyermek soha nem követ el. Otthon sem találtam vigaszra. Azt mondták: „Úgy kellett, ha olyan buta voltál, hogy nem igazat írtál a papírra.”

Húsvét

A húsvéti tojásokat különféle színűre festették többek közt hagymahéjjal. A gyerekek a pajtában fészket csináltak, hogy a nyúl belerakja a tojásokat. Reggel a kicsik a fészkekhez szaladtak, nagy volt az öröm. Az apa mindig ezt mondta: láttam a nyulat, a segge „Orsch” tiszta vörös volt a tojás- rakástól. Anyánk figyelmeztetett minket hogy ne menjünk a keresztmamához „*Gool*” húsvéti ajándékokért. De mi gyerekek megtaláltuk a módját és természetesen kaptunk valamit. Végül kincseinkkel a rétre mentünk tojást dobálni vagy gurítani.

A felső osztályos gyerekek húsvétkor egy fakereplővel járták a falut és adományokat vártak. Közben énekeltek:

„Kerepeljük kerepeljük az angyali üdvözetet, hogy minden katolikusnak imádkozni kell. Máriára, Máriára!

Délben: „kerepelünk, kerepelünk tizenkettőt” És így ment tovább a szöveg, de az évek alatt feledésbe merültek. Az összegyűlt adományokat-tojás, pénz édesség vagy más apróság,- a végén elosztottuk.

28. oldal

Búcsú

A búcsút minden faluban megünnepelték. November 11.-én, Szent Márton napon rendezik Németbányán a búcsút, „*Kiritag*” Szent Márton ünnepét a család együtt ünnepli a más falvakból meghívott rokonokkal, meg az egész falu. A gyerekeket megajándékozták a keresztszülők édességekkel. Az ünnep előtti napon az asszonyok különféle süteményeket és finomságokat sütöttek. Búcsúkor jöttek a kereskedők is édességeket, játékszereket és különféle csecsebecsét árulni a faluba. Reggel együtt ment a család a templomba szentmisére. Utána a férfiak a kocsmába indultak. Az asszonyok siettek haza, hogy elkészítsék az ebédet. Délben az egész család a rokonokkal asztalhoz ült és kedvükre eszegettek. Délután a kocsmába mentek, vagy a Straubhoz, vagy a Gerwaldhoz. Egy kis színpadot is építettek és a zenekar késő éjszakáig húzta a talpalávalót a hagyományos hangszerekkel: harmonika cimbalom, klarinét. A teremben oldalt padok voltak felállítva. Ott ültek az asszonyok és a gyerekek és egyéb nézelődők. A férfiak az ivóban voltak, ittak énekeltek és csevegtek. „*dischgrierten*”. Táncolni átmentek a másik terembe. A másik nap már a megszokott módon ment minden. Néhánynak kissé nehéz volt a feje, de ez hozzá tartozott. Még ma is hasonlóképp zajlik a búcsú a falvakban.

Függelék: Szent Márton 316-ban született Magyarországon, itt mindenki számára példakép volt. Palástját megosztotta egy koldussal. Tours későbbi püspökét 397. 11.11.-én temették, máig a jó tetteiért emlegetik.(a szerzőtől)

29. oldal

Karácsony

Karácsonykor jött a Mikulás. A mérges Mikulásnál korbács volt, a jó Mikulásnál édességek, aszerint, ki mit érdemelt. Ezen a napon a nagyobb lányok házról házra jártak és eljátszották a Krisztkindlit. (Bölcsőjáték) Szenteste megjött a Jézuska és éjfélkor mentek a misére. Mire hazamentek, a karácsonyfa már fel volt díszítve szaloncukorral, dióval, almával lamettákkal. A tehetősök még gyertyákat is raktak fel. A mi családunk nem tartozott ezek közé. Karácsonyfánk a mennyezeten lógott és meglehetősen kicsi volt. Másoknak – a pénztárcájuktól függően nagyobb fa jutott. Alig kaptunk ajándékot, legfeljebb édességet. A mai gyerekek ezt nem tudják elképzelni, nekünk mégis szép és különleges volt. A legszebb

volt az evés, mert nagyon jókat főztek. Libát vagy kacsát tömtek az ünnepre, ami ment a sütőbe, és sokféle süteményt sütöttek.

A disznóhús sokáig ki kellett, hogy tartson, mert évente csak kétszer háromszor vágta disznót. Közben csak szilvakeszőce és lekvárok voltak. Vajas kenyérre nem tellett. De karácsonykor minden volt, amit csak az ember megkívánt.

29. oldal

Szilveszter.

Szilveszterkor énekeltek, táncoltak, ittak hajnalig. Aki nem bírta addig, korábban ment aludni. De akik még bírták, újév reggelén a zenészekkel „Spüleiten” házról házra mentek boldog újévet köszönteni. Ezért gyakorta pénzt kaptak, amivel aztán ismét a kocsmába mentek.

30. oldal

Újévi köszöntő

„I wünsch eng a glichseliges neies Jahr

langes Leben, der liebe Hergott soll eng den Himmel geb'n

Mehr Freid, wenig Sünd, und nach dem Tod das Himmelreich.

Sollt'sdas neue Jahr noch efter erleben_Fried und Gesund und Einigkeit: Gelobt sei Jesus Christus”

Boldog új évet kívánok! Hosszú életet, a jó Isten adja nektek az eget, örömet, kevesebb bűnt és a halál után az örökkévalóságot! Dicsérettessék a Jézus Krisztus!

30. oldal

A pásztorok

A faluban volt egy disznópásztor, „*Sauhaider*”és egy marhapásztor „*Kuhhaider*”

Reggelente elindultak a pásztorok a falun keresztül ostorcsattogtatással vagy fújták a kürtöt. A parasztok kitérték az istállókat és kiengedték az állatokat. Mentek a pásztor után és egész nap a legelőn maradtak. Este visszahajtotta őket a faluba. Minden állat ismerte az utat, és egyedül visszatért a nyitott istállóba. Gyerekként mindig próbálkoztunk a disznó hátán lovagolni.

30. oldal

Sorozás, toborzás

Minden ifjú, akinek sorozásra kellett mennie a járási székhelyre Pápára, az anyjától vagy a menyasszonyától kapott egy tarka szalagokkal díszített kalapot. A szalagok hátul lógtak és fújta a szél, mikor a lovas kocsival a sorozásra mentek. Később az egész falu együtt ünnepelt.

31. oldal

A vasárnapok

A faluban mindenki katolikus volt, így vasárnaponként a családok a templomba mentek szentmisére. Az istentisztelet után az asszonyok a gyerekekkel hazamentek. Az asszonyok megfőzték a vasárnapi ebédet. A férfiak kocsmába mentek, amiből a faluban kettő is volt. Egyesek a Straub kocsmába, mások a Drexler kocsmába. Két zenekar is volt, melyek a különféle alkalmakkor zenéltek.

31. oldal

Hétköznapok

A faluban volt egy varrónő, két cipész, egy asztalos, két kovács, egy disznópásztor, egy marhapásztor, két cséplőgép, két kocsmá, egy polgármester (akkoriban elöljáró), egy faluszolga, egy pap, egy tanító, a többi meg paraszt. Mindenki tette a dolgát, hogy az övéinek enni tudjon adni. A munkáknál kölcsönösen segítettek egymásnak: a krumpli kapálásnál, aratásnál, vagy ha a szalmatetőt újra kellett rakni. Ha kész volt a munka, elmentek a szomszédba vagy a kocsmába egy-egy pohár bort meginni. Az asszonyok a kukoricamorzsolásnál, tollfosztásnál vagy a fonóban találkoztak. Vagy egyszerűen csak kiültek szép időben a ház elé és beszélgettek. Gyakran tetvésték is a gyerekeket, mert gyerekkorunkban az is volt bőven. Általában korán feküdtek, mert reggel korán kellett kelni. Még a reggeli előtt az állatokról kellett gondoskodni. A tyúkokkal keltek, a tyúkokkal feküdtek, mert a mezőgazdaság kemény munka. A faluban az elöljárónak, a tanítónak és a papnak volt szava. Tanult emberek voltak, és a falusiak meghunyászkodtak előttük. Volt egy faluszolga is, ez vitte a megye híreit egy dobbal és felolvasta azokat az egész faluban. Ő húzta a harangot, kihordta a postát és segítkezett a papnak, mint sekrestyés.

32. oldal

Betegségek

Betegségeknel a falubeliek majdnem kizárólag házi szerekkel vagy babonával kúrálták magukat. Maga a hit is hegyeket tud megmozgatni, de kis fájdalmaknál is segít.

1/ Hasmenésnél, gyomor vagy hasfájásnál egy cserepet melegítettek. Ezt ecettel leöntötték és a beteg rá kellett feküdjön.

2/ Gyertyát raktak a köldökre, az fölé egy poharat. Az oxigén elfogyása miatt az üveg becuppantotta a bőrt, -hasonlóképpen, mint a köpölyözésnél-és meg voltak győződve a jó hatásáról. Köldöksérvnél hasra kellett feküdni. A bába a háton összehúzta a bőrt a köldök felett, lehetett hallani egy kis hangot és a köldök valahogy visszahúzódott. Néhány betegségnél a kuruzsló asszonyokat hívták. Sok gyógynövényt és természetes szert ismertek. Ezeket teaként kenőcsként porban és borításként használták.

33. oldal

Mondókák, játékok, melyek mindennapjainkat kísérték

Fogak

A tejfogak kiesésekor a fej felett hátradobták a fogat, és mondták:

Egér,egér, adj egy vafogat,én adok neked egy csontot

Vasárnap

„Heit is Suntag, sticht der Pauli an Hund a.l a Wurst, du a Wurst, i a bron Hos, du an Dreck auf die Nos”

„Ma vasárnap van, Pali egy kutyát szúrt fel. Én egy kolbászt, te egy kolbászt, én egy sült nyulat és te az orrodra egy piszkot”

„Aufkindeln” december 28.-án

Karácsony és szilveszter között a gyerekek kora reggel, amikor az emberek még alszanak, „Aufkindeln”, mennek, azaz felszólítják őket, hogy menjenek templomba. Egy bottal ütögetik a dunyhát és mondják:” *Frisch eng gsund frisch eng gsund beist eng a kein toter Hund.Frier aufstehn, fleissig indie Kirche gehn beten”*

Frissen, egészségesen, akkor nem harap meg a döglött kutya. Korán kelni, korán kelni, szorgalmasan templomba menni és imádkozni.

Jó kívánságok

„I winsch, i wincsh, i was net was, greifts ins Seckel gebts ma was. Gebts ma net zu wenig, i bin a armer Kenig. Lasts ma net zu lang do stehen, mus a Heiserl weitergehen”

Nem is tudom mit kívánok, nem tudom mit. Nyúljatok a zsebetekbe és adjatok valamit. Ne keveset adjatok, mert egy szegény király vagyok. Ne hagyjatok soká itt álldogálni, mert egy házzal tovább kell mennem. Ha a gyerekeknek soká kellett várakozniuk, megváltoztatták a mondókát és ezt mondták:

„Lasts mi net so lang lusen, sonst scheiss i in meiner Hosen”

Ne várokoztassatok olyan soká, különben beleszarok a gatyámba. Jutalmul tojást, cukrot és édességet kaptak.

Pünkösöd 34. oldal

„Pfmgstlimml Lodorm, warts du mit mir gfahrn, warst du ka Pfmgstlimml worn.”

Lustabőr ha velem jönneél, nem lenneél Pfingtlümmel (Az aki pünkösðvasárnap későn kel.)

Mondókák 34. oldal

„ Imre Wikaschädl, Tapschädl Rossknedl, heust schalt bum”

Imre, bikakoponya, tökfej, lóalma húhahó bumm!

„Andresfeder sizts am Leder, lost an Schas wies Dunnaweder”

András bácsi ül a gatyáján és akkorát fingik, mint a mennydörgés

„Muider i bin hungrig, schleck Solz da wirst durschtig”

Anyu éhes vagyok! Nyalj sót, majd szomjas leszel.

„Schusterbui flick mein Schui, i geb dir Nodl und Zwirn a dazui”

Suszerlegény, foltozd meg a cipőm, adok tút meg cérnát hozzá!

35. oldal

Játékok

Ruhadarab-adás

Kört alakítanak és egy bottal ütögetik a földet.

„Gwand, Gwand, Gwand hergebn, Gwand hergebn ho ruhda szopszinada, hetedik a valugaba, ho ruhda szops (Stock muss auf dem Boden liegen bleiben)

Sechs Gans im Haferstroh, sechs Gans im Stroh” (Stock muss nach oben gehalten werden.)

Ruhát ruhát elővenni, ruhát elővenni, ho ruha szopszcinaða, hetedik a valogába, ho ruha szopsz. Hat liba a zabszalmába, hat liba a szalmába

Aki a botot nem jól tartja, egy ruhadarabot zálogként a kör közepére kell lerakjon. A játék végén a ruhát ki kell váltani, például egy dalt kell énekelni.

36. oldal. Ujj játékok

„Turtltaub’n, Turtltaub’n Waiz klaub’m Waiz klaub’m

Mandel fliegt fort Weibel tut’s a. Mandel kommt wieda Weibel tut’s a.”

Galambok, galambok szemezgetik a búzát. A hím elrepül, a nőtény is azt teszi. Visszajön a hím, a nőtény is azt teszi

A gyermek egyik keze mutatóujjával nyomkodja a másik keze tenyerét.

„Solz Schmolz Kikfinger Ellabog’n, Nasen gzog’n Haar ausreisen, leia , leia Patsch schlupft des Meisel in das Heisel –Kila Kila Kila”

Só, zsír, mutatóíjj, könyök, orrhuzás haj tépés, lant lant Klapps, az egérke besurran a házikóba. Kila kila kila....

Ugyanigy játsszák tovább: menj a tányérral a piacra, és vásárolj egy tehenet.

38. oldal

Rövid falutörténet.

1750 körül Magyarország nagy földterületei a csaknem 200 éves török uralom és sok háború miatt elnéptelenedett. Ezért a kormány és a nagybirtokosok úgy döntöttek, hogy más országból telepéseket hoznak be. Jöttek szlávok, csehek szerbek és németek. Túlnyomórészt svábföldről és Bajorországból érkeztek. Ebben az időben vált művelhetővé a vidék ahol Németbánya is van és megalakult a település. Akkoriban Nova Hütte azaz Új Bánya volt a neve. Mezőgazdasággal foglalkoztak és létre hoztak egy üveghutát.

Az én családom felmenői 1753-1776 között Bajorországból jöttek. Ha a bajor dialektust összehasonlítjuk a némettel, frappáns hasonlóságot vehetünk észre a Németbányán évszázadokon át beszélt nyelvvvel.

Unokanővérem Mária Todte (született Wenzel) akták és születési anyakönyvek tanulmányozásával fáradságot nem kímélve állította össze családfánkat. Érdekes megfigyelni, hogy évszázadokon át hogyan ágazott el és szóródott szét a családunk. A kis falu még mindig létezik Németbánya néven, Ami annyit jelent, mint Deutsch-Hütten

40. oldal

Milyen volt a falu?

Az elűzetésig körülbelül 400-an éltek itt kisebb nagyobb tanyákon a völgyben. Ha Bakonyjákóról Németbánya felé jövünk, kb. a 4 kilométeres szakaszon volt egy szabadfürdő,

amit mi *Wosch*-nak nevezünk. Ma szétdőlt, és benőtte a gaz, a látogató már nem fedezheti fel hol volt ez egykor.

43. oldal (Folytatás)

A falu közepén állt régen az üveghuta, amely már nem működik, de a falunak ez adta a nevét. Gyermekkoromban ott állt az iskola, amit 1906-ban építettek és egyidejűleg templomként is használták. Ez többosztályos falusi iskola volt, mint ahogy ez általában a múlt században lenni szokott. A nyolc osztályt egy teremben tanították. A terem közepén állt az oltár, felette lógott Szent Márton képe. Az oktatás alatt egy függönnyel volt eltakarva. Volt egy orgona is, amelyen a misén játszottak. Voltak privátpadok is, amelyet a tulajdonosai a misén kikövetelték maguknak. Az oktatás alatt aztán mindegy volt ki hol ül. A tanítás 8-kor kezdődött. A tananyagot nem vette túl komolyan a tanító. Tanítás előtt a Drexler kocsmában erősítette magát először. Amíg meg nem jött, addig az egyszeregyet mondtuk hangosan, azt hallotta a kocsmában is. Senki sem merete volna megsérteni a rendet. Télen mindentanuló két darab fát hozott az iskolába hogy fűteni lehessen az osztályt. Az első években palavesszővel írtunk palatáblára. A magasabb osztályosoknak olvasó és számtankönyvük volt, katekizmusuk (hittankönyv), golyós számológép (Abakus) és füzetbe írtak. Az iskolai szünet három hónapig tartott.

44. oldal (Folytatás)

Ha valami nem stimmel, vagy a szabályokba ütköztünk, a tanító nagyon megbüntetett. Bottal körmöst adott az ujjunkra, vagy a fenekünket jól elverte, de büntetésből az oltár előtt is kellett térdelnünk. Ha olyan panasz jött a tanítónak, ami az iskolán kívül történt, akkor is veréssel büntetett. Ebben az sem játszott szerepet, ha a szülők is jelen voltak. Az iskolából párban, kézen fogva mentünk haza, és mindenkinek köszönni kellett: „*Gelobt sei Jesus Christus*”(Dicsértessék a Jézus Krisztus.) A felelet ez volt: „*In Ewigkeit, amen*”*Mindörökké amen.*

Az iskola után délután a földre kellett menni, tehenet őrizni, vagy a gazdaságban segíteni. Munka mindig akadt. A szegényebb családok gyerekei a tehetősebbekhez mentek szolgálni, így aztán nem sok idő maradt a tanulásra.

A tanítóházat 1906-ban építették. A falu lakói főztek az építőknek és segítettek az építkezésen. A Drexler kocsmát a szép borospincéjével és egy táncplaccal a tanítóházzal szemben állt. Ezenkívül állt ott még egy harangtorony két haranggal és egy kőkereszt 32 egykori németbányai nevével. A 20. század elején 1910 és 1925 között a mezőgazdaság hozama nem a legjobb volt. A rossz helyzet miatt sokan úgy döntöttek, hogy kivándorolnak Amerikába szerencsét próbálni. Ebből az alkalomból állították a keresztet, (amelybe belevészték a nevüket), és a haranglábat a két haranggal. Pénzt küldtek, hogy ebből a hazájukban megépítsék mindkettőt.

46. oldal. (Folytatás)

A kettő közül a nagyobbat Isten anyjának nevezték, vagy az öröm harangjának. Ennek volt a „nyitott szeme”. Ez kísérte végig az ember életét a faluban. A kisebb harag neve Szent Márton. Ez a gyász és lélekharang, amely a lakosokat utolsó útjára kísérte. Ez volt a behunyt szemű harang. A kivándorlók Hamburgig hajóval mentek az újvilágba. A legtöbben munkavállalóként, a többiek csak vakon a nagyvilágba. De nem mindenki maradt Amerikában, néhányan visszajöttek. vagy azért, mert nem találták meg a szerencsájüket, vagy a honvág hozta haza őket. Ma a faluközpontot egy községháza, egy bolt és egy kocsmá képezi, és egy játszótér zárja le. A tanítóház még mindig a régi helyén áll, ma Kiss Éva lakik benne. A falu történetével és a hagyományaival szívesen foglalkozik.

A Drexlerház is áll még, de Drexlerné halála óta lakatlan és az összedőlés veszélye fenyegeti. Talán lesz majd valaki, aki megveszi, aki felújítja. A harangláb is ugyanott áll. A harangozást elektronizálták, így megváltozott a hangja, és a „szemek” is elvesztek, -sajnos. A kőkereszt sem változott, csak az idő múlása hagyott rajt nyomokat. A régi iskola helyén áll ma egy kis kápolna, mely a kitelepítés ötvenedik évfordulójára épült emlékül és mementóul. Itt van még egy emlékmű a világháborúban elesett lakók neveivel. A faluközpont buszforduló is.

A faluközpont mögött vannak a felsőfalui porták, melyek az erdőig nyúlnak. Ezért zsákfalu Németbánya. Ha egy darabig az erdő felé ment az ember, volt ott egy kis tó a vadászháznál. Az úgynevezett Jágerréten. A vadászház közelében volt egy forrás, az úgynevezett „*Fischkai Brindel*” amelyet hatósági kútnak fordíthatnánk. A tavon csónakázhattunk „*Schinakel*” horgásztunk, ami valami különleges dolog volt. Ma a forrás kiszáradt, a tó eliszaposodott és sás nőtte be.

48. oldal Mit kell tudni a németbányai üveghutáról?

A török uralom után megindult a Bakonyban az erdőgazdálkodás, 1750 körül üveghutát alapítottak. A hegység keleti oldalán nyolc huta volt ismert. A huták közül három a Veszprémi püspöké volt, ezek a városlódi, csehbányai és a németbányai huták. A huta első tulajdonosa Michael J. Gasteiger. A veszprémi püspökkel 24 évre kötött szerződést a működtetésre. A szerződés értelmében új hutát épített Németbányán. Ebben az időben nevezték Németbányát Nova Hutának. A huta 1757-1781-ig működött, és körülbelül 10-12 munkást foglalkoztatott.

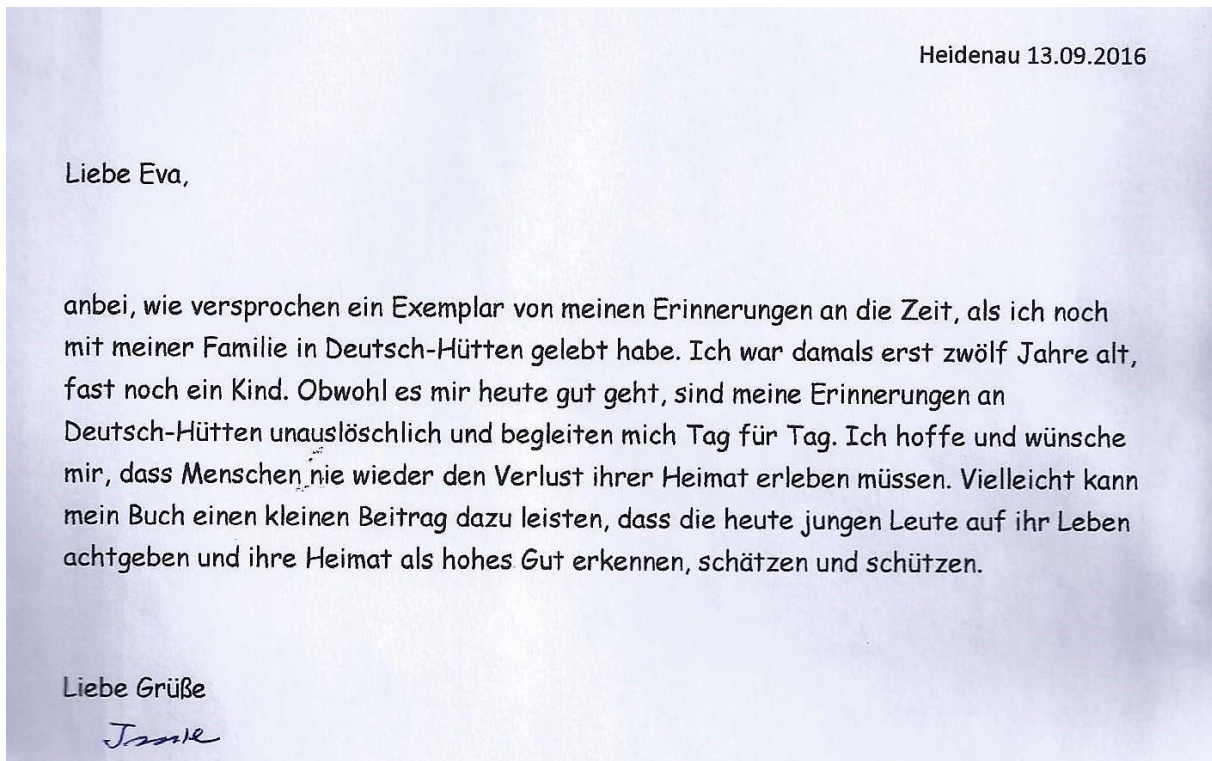
Hutamesterek voltak: Michael J. Gasteiger von 1757-1760

Philip Gasteiger von 1760-1773

végül Philip felesége von 1773-1781

Mária Terézia 1771-ben elrendelte a huták termelésének regisztrálását. Ebből tudni meg hogy mit állítottak elő a hutákban: ivópoharakat, borospoharakat, hatszögletes és talpas poharakat, kis palackokat, kis és nagy kerek ablaküvegeket, orvosságos üvegeket, rövidnyakú palackokat.

Wenzel Imre levele Kiss Albertnének, az Értéktár Bizottság elnökének abból az alkalomból, hogy megjelent Emlékeim című könyvecskéje -Németbányán, szülőfalujában - megélt emlékeiről.

(Fordítása)

Kedves Éva!

ahogy megígértem, küldök egy példányt emlékeimből, abból az időből, amikor még családommal Németbányán éltem. Akkor még csak 12 éves voltam, csaknem gyermek. Annak ellenére, hogy nekem manapság jól megy, kitörölhetetlenek emlékeim Németbányáról, és elkísérnek napjaimban. Remélem, hogy az embereknek soha többé olyan veszteséget nem kell megélniük, hogy hazájukat elveszítsék. Remélhetőleg könyvecském segített a fiatal generációnak abban, hogy hazájukat jobban becsüljék és szeressék....